

Під Вифлеємською зорею

Листівка Вадима Доброліжа. ЦДАЗУ.

Диво народження Ісуса Христа святкують українці на п'яти континентах! Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою вітає духовних братів та сестер, зичить усім миру, взаємоповаги та незламності.

Хай в українській нації будуть істинні провідники. Наші предки за часів атеїзму, космополітизму та наступу на гени української нації боролися за кращу долю своєї країни. Вони вважали, що навіть найбільші втрати в цій непростій справі будуть меншими порівняно з тими, яких можна зазнати в німій покорі. То ж віддано працюймо кожен на своїй ниві з вірою в Божу благодать та з Україною в серці!

КОНФЕРЕНЦІЇ

Наші в Європі: чи говоримо ми в один голос?..

Українська діаспора – одна з найчисельніших у світі. І хоча перша хвиля еміграції датується ще кінцем XIX століття, але й сьогодні кількість переселенців стрімко зростає. Проблема української міграції є досить складною й потребує комплексного вивчення, ретельного аналізу в контексті українського минулого, сьогодення та майбутнього. Одному з актуальних та невідкладних питань цієї теми була присвячена Міжнародна науково-практична конференція «Громадський активізм українських мігрантів Європи: згуртовані новими викликами», що відбулася 24 жовтня 2019 року у Львові.

Головним ініціатором став Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою Національного університету «Львівська політехніка» (МІОК) на чолі з директоркою Іриною Ключковською. МІОК – чи не єдиний освітній заклад в Україні, що вивчає проблеми міграційних потоків та життя наших співвітчизників за кордоном. На думку народної депутатки Оксани Юрини, саме МІОК реально працює з діаспорою, має успішну програму *Diaspora for development*.

Об'єктом наукового обговорення стали сучасні міграційні процеси в Україні та світі, зміни в міграційній політиці нашої країни, особливості формування новітніх громад українських мігрантів після Революції гідності, роль та завдання українського громадського активізму в країнах ЄС та перспективи співпраці українських активістів закордоння з українськими державними інституціями та громадським сектором.

Конференція збила відомих політиків, держслужбовців, науковців, громадських діячів, підприємців як з України, так і з 14 країн Європи: Естонії, Ізраїлю, Іспанії, Італії, Молдови,

Німеччини, Польщі, Португалії, Республіки Кіпр, Росії, Словаччини, Туреччини, Франції, Чехії. Загалом – 130 учасників. Робота одноденної конференції була дуже насиченою, чітко організованою. Окрім офіційного відкриття та пленарного засідання, була панельна дискусія «Виклики перед Україною як фактор українського громадського активізму в Європі» та відкрита дискусія «Українські активісти за кордоном: змінюємо, впливаємо, формуємо світ навколо себе». Модераторками виступали Ірина Ключковська, її заступниця Оксана П'ятковська та голова регіонального офісу Міжнародного фонду «Відродження» в Західній Україні Оксана Дацаківська.

Під час офіційного відкриття конференції І. Ключковська зробила акцент на нових викликах, що стоять перед українцями всього світу. Вони спровоковані Росією, що і в українській діаспорі вбачає об'єкт гібридної війни. Російський агресор намагається розколоти українців за кордоном, маніпулюючи та провокуючи їх різноманітними діями. «Підтримання українських організацій за кордоном повинно стати невід'ємною частиною зовнішньої політики України», – зазначила директорка.

На жаль, сьогодні, як зауважила головна наукова співробітниця Національного інституту стратегічних досліджень Олена Малиновська, поведінку українських політиків щодо мігрантів можна охарактеризувати як пасивне споглядання. Не проводиться жодних дискусій, про яку-небудь допомогу навіть говорити не доводиться.

Зусиллями науковців на основі різноаспектного аналізу був представлений своєрідний «портрет» сучасних українських мігрантів, їхній активізм та інтеграцію в нові для них

країни. Це насамперед ґрунтовний проєкт, підготовлений співробітниками МІОКу (соціологинєю Вікторією Гойсман, науковим співробітником Юрієм Марусиком, заступницею директорки, кандидаткою економічних наук Оксаною П'ятковською) під орудою директорки, кандидатки педагогічних наук Ірини Ключковської. Проєкт передбачав проведення різноманітних анкетувань та інтерв'ю серед українських мігрантів протягом лютого–червня 2019 р. Охоплено респондентів семи країн: Іспанії, Італії, Німеччини, Польщі, Португалії, Франції, Чехії. Вік опитаних мігрантів – 18–35 років. Вони наголосили, що вагому роль у єднанні українців за кордоном відіграють церква та соціальні мережі.

Цікавим є той факт, що пасіонарними членами українських громад є переважно забезпечені жінки віком від 30 до 50 років. Активність громадських організацій припадає на період Майдану та початок війни з Росією. Зазвичай в організацію входить до 50 осіб, серед котрих найзавзятіших – 10. За цей час громадські об'єднання провели багато культурно-освітніх заходів, висунули чи-

мало ініціатив, що стосуються відстоювання прав та інтересів української діаспори, її взаємодії із суспільством і владою.

Серед труднощів, з якими стикалися українські мігранти в нових країнах, були названі погане володіння іноземними мовами, відсутність друзів, фінансова нестабільність, незнання законів, інша система освіти, конкуренція, різниця в ментальності.

Провідна наукова співробітниця Відділу етнології сучасності Інституту народознавства НАН України Оксана Іванкова-Стецюк (Львів) презентувала дослідження «Згуртовані викликами міграції: родинний тьюторинг як нова практика громадського активізму українців» (тьюторинг – своєрідна взаємодія вчитель-учень – *Прим. авт.*). Родинний тьюторинг – нова популярна практика закордоння. Вона полягає в тому, що півроку одна родина допомагає іншій адаптуватися до нових умов, а наступні півроку – та вже допомагає новій.

Оксана Дацаківська (Львів) виокремила у своєму дослідженні два рівні громадської активності за кордоном: 1) локальний; 2) через громадські організації, тобто інституційований. У такий спосіб дослідниця порушила проблему інституціоналізації волонтерства, чим викликала жваву дискусію серед учасників конференції.

Виступи діаспорян з Іспанії (Олеся Лилак-Чижович), Молдови (Роман Руссу), Німеччини (Ольга Котик), Польщі (Христина Барабаш, Мирослава Керик), Чехії (Святослав Калішук) та інших країн збагатили учасників конференції інформацією про особливості функціонування українських організацій цих країн.

Лейтмотивом конференції стало твердження про те, що сучасні виклики вимагають згуртування українських патріотичних сил мігрантів та України. Почесний консул Грузії у Львові Ярослав Музичко слушно зауважив, що мігрантам необхідний об'єднаний стрижень. «Будемо сильними, коли з еміграцією говоритимемо в один голос». А народна депутатка України, членкиня Комітету Верховної Ради України з питань

гуманітарної та інформаційної політики Софія Федина висловила ще категоричніше: «Українцям допоможе вижити єдність з етнічною Батьківщиною».

Дмитро Кадубін, помічник народного депутата України Святослава Юраша, голови підкомітету з питань зв'язків і захисту прав та інтересів українців за кордоном Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва, наголосив: щоб подолати зовнішнього ворога, треба спершу подолати внутрішнього – роз'єднаність українців. Важливо, щоб була зрозумілою роль України для її мігрантів. Прикладом тут може слугувати Польща, де діаспо-

ра має державну підтримку. Допомога не повинна вимірюватися лише фінансами. Треба політична воля тих, хто за це відповідає. Потрібно не лише слухати, а й чути.

Народна депутатка Оксана Юринець стверджувала, що «єдність творить нові можливості». Треба посилити обмін інформацією, сформувати бізнес-мережу, активніше поширювати свою культуру, адже інтеграцію з ЄС потрібно

поєднувати з розумінням власної ідентичності. Варто розробити механізм реінтеграції (створення можливостей для повернення мігрантів на Батьківщину).

Із пропозицією посилити український дискурс в інформаційному просторі, де панує російський дискурс, виступила Оксана Дацаківська. За кордоном існують політичні організації, що фінансуються Кремлем. Відтак українська еміграція може поширювати правдивий образ України, до якої нині прикута увага не тільки Європи, а й світу загалом. Українці діаспори потребують допомоги своєї Батьківщини в згуртуванні, підказки, як діяти в сучасних умовах.

Голова секретаріату Світового Конгресу Українських Молодіжних Організацій, представник Молдови Роман Руссу вважає, що Україні обов'язково треба вести діалог з діаспорою. Руссу наголосив, що Молдова має великий досвід діяльності українських громад під російським пресингом ще з 1992 року й може поділитися ним з Україною. Нині в Молдові є депутати, обрані від української діаспори.

На конференції озвучили ідеї, реалізація яких мала б посилити роль української діаспори у вирішенні проблем України: це питання подвійного громадянства, голосування на виборах онлайн. Доцент кафедри соціології Українського католицького університету Данило Судин (Україна, Львів) аргументом на користь його введення в Україні навів такий факт: у Франції ті, хто має лише українське громадянство, бояться йти на виборчі дільниці, аби їх не арештували. Такі побоювання, звісно, є безглуздими, однак уведення подвійного громадянства значно б знизило напругу та додало голосів до виборів в Україні. На проблему голосування вказала також голова Фонду «Наш вибір» Мирослава Керик (Польща, Варшава). «Українці в Польщі розриваються між двома країнами», – зазначила вона в розмові по скайпу.

Заступник голови ГО «EuroMaidan in Prague» Святослав Калішук (Чехія, Прага) стверджував, що час демонстрацій

Фото з сайту МІОКу: О. П'ятковська та І. Ключковська

минув, зараз основні сили мають бути кинуті на пропаганду власних ідей. У цьому його підтримала голова Асоціації українців на Канарських островах «Дві Землі, Два Сонця» Олеся Лилак-Чижович (Іспанія, Лас-Пальмас-де-Гран-Канарія).

Учасники конференції наголошували на потребі активнішого залучення молоді, необхідності долати стереотипні заходи, що повинні містити більше «сучасних сенсів», бути більше спрямовані на майбутнє. На жаль, ще є проблема відсутності українських шкіл, забезпечення українськими підручниками.

Конференція у Львові про актуальні проблеми українських мігрантів Європи мала високий науковий рівень, від-

значилася глибоким науковим осмисленням, конструктивним спілкуванням з представниками української діаспори, щирим уболіванням за долю українців, дружньою теплою атмосферою.

Хочеться вірити, що продуктивні ідеї, озвучені на конференції й опубліковані в збірнику її матеріалів, будуть покладені в основу співпраці активних українських мігрантів з державними установами та громадськими організаціями України в пошуках подолання сучасних викликів та загроз.

Ольга МОЦІЯКА

Наука й освіта без жінок?..

Побутує думка, ніби наука – це суто чоловіча царина. Але, як показує практика, це лише рудиментарний стереотип. Марія Склодовська-Кюрі, Розалін Франклін, Еммі Нетер, Геді Ламар, Симона де Бовуар, Софія Ковалевська, Тара Вестовер, Марина В'язовська – жінки-науковиці, які довели, що інтелектуальні здібності аж ніяк не залежать від статевої приналежності.

Про гендерні проблеми мовилося в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя під час Міжнародної наукової конференції «Жінка в освіті та науці», приуроченої 100-річчю від початку жіночої освіти в цьому закладі. Її організував історико-юридичний факультет спільно з факультетом психології та соціальної роботи. Принагідно презентували навчальний посібник Євгена Луняка та Сергія Кириленка «Гендерні історичні студії: світовий та вітчизняний досвід» та книгу «Гендерна психологія» Оксани Щотки. Ці видання розроблені в рамках проекту Еразмус + «GeSt – Гендерні студії: Крок до демократії та миру в сусідніх до ЄС країнах з різними традиціями».

1919 року в Ніжинському історико-філологічному інституті вперше за

історію цього закладу з'явилася студентка – Олена Левковцева. Однак у неї були всі шанси не вступити, адже потрібно було складати іспит з грецької мови, котру Олена раніше не вивчала, але жага до знань узяла гору: дівчина опанувала цю мову за кілька місяців. Новоспечена студентка походила з родини службовців. У спогадах, які, до речі, зберігаються в Музеї історії Ніжинської вищої школи, Олена Олександрівна пише, що мріяла про педагогічну кар'єру. І вона попри всі труднощі реалізувала свій потенціал. Після успішного закінчення вишу (мала «відмінно» з усіх предметів, окрім вступу до філософії) з серпня 1943 року вона вчителювала в 4-й школі в Ніжині. Левковцева викладала німецьку, а згодом російську та українську мови. Цією інформацією з учасниками конференції поділився один з її організаторів доктор історичних наук, професор Євген Луняк.

Гострі проблеми порушив у своєму виступі доктор психологічних наук, завідувач кафедри загальної та практичної психології нашого вишу Микола Папуча. Професор зауважив, що хоча жінки мають право працювати в науковій галузі, але поки що їхні досягнен-

ня порівняно з чоловічими менші. Така ситуація склалася не через те, що жіноцтву бракує здібностей чи таланту. У цій справі вирішальним є соціокультурний фактор. Також потрібно враховувати особистісний та психологічний чинники.

Як сказав Шарлем Фур'є: «соціальне становище жінок є мірилом суспільного прогресу». «Чи досліджував хтось питання професійної реалізації жінки-матері?» – порушує замовчану проблему Микола Васильович. Треба називати речі своїми іменами. Конституційно наша держава гарантує рівні права чоловіків та жінок. Однак якою є реальна картина світу? Відкрите суспільство – те, у якому кожна людина може стати тим, ким вона забажає. А чи можна назвати таким наш соціум?

Пропагування утопії, пов'язаної із зарахуванням категорії «домогосподарка» ледь не до рангу професій, не вирішить проблеми гендерної дискримінації. Це ще більше віддаляє жінку від особистісної та професійної реалізації, і повертає нас до пуританських традицій. Свого часу Михайло Грушевський, аналізуючи стосунки в традиційному українському суспільстві зауважував, що перший акт нерівності в середині роду-племін – це поневолення жінки, яка дуже часто є й першим невільником, і першою домашньою худобою, використовуваною в хазяйстві як фізична сила. Він вважав, що патріархальна конструкція роду для жінки принципово менш сприятлива. Іван Франко в підневільному становищі жінки вбачав економічні первні. Письменник стверджував, що велика частина її неволі лежить у фінансовій залежності від чоловіка.

Наразі роблять трансплантацію органів, «виросшують» шкіру, а успішна в професійному плані жінка чи,

Олена Левковцева – перша студентка Ніжинського історико-філологічного інституту

ба більше, жінка-мати для декого так і залишається фантазмагорією. Існування таких явищ в одному хроносі не викликає дисонансу? Часи побутового рабства з піччю, пранням на річці, щоденними землеробськими роботами та доглядом за великим поголів'ям худоби вже скінчилися. Відповідно тогочасний устрій патріархального села з ієрархічною гендерною стратифікацією аж ніяк не відповідає сьогочасним реаліям.

Однією із зачинательок українського фемінізму вважають основоположницю української дошкільної освіти, просвітницю, визначну громадську та державну діячку Софію Руссову. Ця жінка уособлює хресний шлях до незалежної України. Вони з сестрою Марією відкрили 1 вересня 1871 року перший у Києві дошкільний навчальний заклад. Саме на національно-патріотичних засадах Софії Руссової виховують дітей в садочку № 13 у місті Ніжині. Про це була доповідь завідувачки цього закладу Наталії Примушко.

Під час конференції згадували про тенденцію значної фемінізації освіти в Україні. У такий спосіб продовжує існувати породжена гендернодетермінованим ладом традиція, за якою вважається, що виховання дітей – це суто жіноча справа. Щоб зруйнувати цей стереотип потрібно залучати до навчального та виховного процесу чоловіків. Нині ж вони в освітній галузі, на жаль, обіймають здебільшого тільки керівні посади. Як зазначає в посібнику «Освіта і гендер» Олександр Желіба, наразі спостерігається ставитий дисбаланс на різних рівнях освіти та освітніх відносин.

Пізнавальним був виступ доктора педагогічних наук, доцента, професора кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя Олега Лісовця «Роль Е. Джебб у становленні міжнародного руху захисту дітей». Еглантайн Джебб вважають матір'ю прав дитини, саме вона розробила «Декларацію прав дитини», яку ухвалила 1924 року П'ята Асамблея Ліги Націй у Женеві. Джебб стверджувала, що єдиною міжнародною мовою є плач дитини. Вони з сестрою Дороті Бакстон заснували міжнародну неурядову організацію «Save the Children», котра надає допомогу й підтримує дітей у країнах, що розвиваються, вона функціонує й нині.

У Ніжинській вищій школі, що почала функціонувати 1820 року, було й нині є немало викладачок, які заслуговують на увагу та повагу, до таких належить Леся Коцюба. Кандидатка педагогічних наук, доцентка, яка 50 років ви-

кладала в нашому виші Тамара Пінчук у збірці «Зірки залишають слід» так характеризувала Леся Йосипівну: «Кафедра української літератури нашого інституту одержала кваліфіковану викладачку. Вона була емоційною людиною, красномовною й щирою, своїм літературним словом захоплювала студентів». У 41–42 випуску газети «Український дім» можна знайти ґрунтовну статтю Надії Онищенко «Усіх захистила своїм серцем» про Леся Коцюбу. Кандидат педагогічних наук, доцент Олександр Забарний, який був студентом пані Лесі, під час конференції із вдячністю згадував непересічну наставниці. Її літературний смак та хист педагога перетворювали звичайну лекцію на мистецький твір.

Вона виконувала на цій землі без перебільшення просвітницьку місію як серед студентської аудиторії, так і поза нею. Ризикуючи власним благополуччям та навіть життям, ця жінка доклала немало зусиль для успішної передачі праці Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація» за кордон. Фізичних репресій Леся Коцюба не зазнала, але з часом, коли до пенсії залишалося 2–3 роки, її позбавили права викладати. Вона потрапила в скрутне матеріальне становище, крім того, жила під пильним наглядом КГБ. Пані Леся взяла на себе всю відповідальність за передачу праці Дзюби за кордон (хоча до цієї справи були причетні ще кілька чоловіків). Ця історія надихнула Олександра Забарного на створення драми «Леся».

Стоїцизм, вірність національній Сіді, професійність Лесі Йосипівни притаманні далеко не кожній людині. Її патріотизм надихає та спонукає до дії. Це є черговим підтвердженням того, що стать не є визначальним фактором, коли мовиться про інтелект та громадянську позицію.

Наразі вважається, що досягнення чоловіків порівняно з успіхами жінок більші. Звісно, є недооцінка та применшення ролі жінок у науці та інших галузях. Багато замовчуваних, забутих, невідомих нам імен. Але, окрім цього, як стверджує Марта Богачевська-Хомяк у праці «Білим по білому. Жінки в громадському житті України. 1884–1939», не можна вивчати історію жінок як таку, потрібно зважати на ситуацію, яка склалася у середовищі. У нашому випадку, очевидно, таке становище обумовлене тим, що раніше ставлення соціуму до осіб жіночої статі, зокрема до їхньої потреби особистісного розвитку та професійної реалізації, було упередженим, а в деяких випадках навіть категорично негативним та ворожим. Їх намагалися

всіляко обмежувати, тримали в приватній сфері, жінки мали ледь не утилітарне призначення, були ізолювані від громадського життя. Яскравим підтвердженням цього є той факт, що лише 1918 року в Російській імперії (частина України на той час була під її пануванням) з'явився декрет який зрівняв чоловіків та жінок у праві на здобуття вищої освіти. Однак були спроби саботажу такого закону. А право вільно працювати жінки мають лише з 1917 року. Проте тільки 21 грудня 2017 року Верховна Рада України скасувала перелік із понад 450 професій, заборонених для осіб жіночої статі.

Як бачимо, жінки стільки років були загиснені в лещата дискримінаційних законів, стереотипів, забобон, відповідно це мало негативні наслідки та призводило до поступового паралічу волі, внутрішньої інерції та знеособлення. Окрім усього, пропагувався культ жертвовності «жінки-берегині», вона мала нехтувати своїми потребами на користь чоловіка та дітей. Суспільство пригнічувало розвиток таких рис у жіноцтва, як рішучість, амбітність, критичизм. Жінці, щоб досягнути успіху, треба було діяти наперекір суспільству, у якому панували пуританські, рудиментарні догми. Згадаймо хоча б історії Марії Заньковецької, Ольги Кобилянської, Лесі Українки, Наталії Кобринської, Катерини Білокур. Водночас для чоловіків були створені всі умови для повноцінного розвитку та реалізації, це сприймалося як належне.

Кандидатка психологічних наук Оксана Щотка зазначає, що стійкий потенціал жінок до лідерства можна сформувати, якщо допомогти їм усвідомити значущість для них кар'єри; розвинути відчуття «Я – лідер» через ідентифікацію з еталонами жіночого лідерства; сприяти критичній оцінці гендерних стереотипів та упередженостей.

Життя вищезгаданих жінок минуло не намарно. Вони реалізували свій інтелектуальний і творчий потенціал, не перевели весь час на виконання виключно побутової роботи, яку донині нав'язують нам гендерні стереотипи. І безсумнівно, працювали для загального добра, перетворюючи світ на краще.

Минуло сто років відколи в нашому виші з'явилася перша студентка, але проблема гендерної нерівності й сьогодні залишається не розв'язаною. Вона потребує подальшого наукового дослідження та практичної реалізації в нових соціальних умовах.

Відгомін ніжинських «Литаврів»

У рамках Міжнародного фестивалю інтеграції слова в сучасному арт-просторі «Lytavry», модераторкою якого є Тетяна Винник, у Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя завітали письменники, поети, видавці з України та закордоння.

Хорватські мотиви

Мілан Загорац – письменник із сонячної Хорватії (місто Рієка). Поет, прозаїк, газетяр – про багатогранну особистість пана Загораца можна говорити багато, як і про неординарність його художнього мислення. Завісу свого фантасмагоричного внутрішнього світу гість ледь відхилив під час зустрічі зі студентами нашого вишу. Письменник був разом із перекладачем. Як зазначив пан Загорац, він дуже любить Україну, уміє читати українською, але ще не може нею досконало говорити. Незважаючи на це, завдяки гарному перекладачеві мовного бар'єру фактично не існувало.

Мілан Загорац читав свої поетичні твори хорватською мовою, і слухачі мали нагоду насолодитися звучанням однієї з найкрасивіших слов'янських мов. Також лунав українськомовний переклад. Вірші були сповнені глибокого філософського змісту й зачіпали досить цікаві теми – сенс життя, Чорнобильська аварія, проблема залежності людини від фейсбука тощо.

Студенти зацікавилися поезією митця й ставили йому запитання. Відповідаючи на них, Мілан Загорац більше розкрився як творець і як людина.

Зокрема, він зазначив, що почав писати ще з 18 років, коли був студентом-філологом. Дебютував як прозаїк, а потім, у 35, з'явилися й поетичні твори. У 43, за словами пана Мілана, у його доробку є 10 прозових книг, а вірші поет викладає у вільний доступ в Інтернет (сайт «Література в прямому ефірі»). Та-

кож хорватський літератор пише статті для рієкських газет. Як він сам жартує, про нього як журналіста знають більше, ніж як про письменника.

Говорячи про натхнення у власній творчості, пан Загорац підкреслив, що для нього музою є література. Поезію він назвав сенсом та мудрістю життя. Зазначив також, що використовує у своїх творах не школярську (схоластичну), а більше практичну філософію, наближаючи в такий спосіб високі матерії до повсякденного світу читача.

Насамкінець Мілан Загорац висловив бажання й надалі вивчати українську мову задля встановлення дружніх стосунків із нашим народом. Письменник щиро подякував за теплу атмосферу зустрічі та пообіцяв приїхати ще.

Вашій увазі пропонується вірш Мілана Загораца «Книга мертвих»:

*одного дня
інтелект
у вигляді
елегантного блакитного світла
що переливається у призмі
з якогось сузір'я неподалік
козячої голови
вважатиме фейсбук
ультимативною книгою мертвих
раннього світанку свідомості
тобто всі ми будемо
один за одним
мертві й давно станемо прахом
коли наші фото
й плутані висловлювання
наочно
оспівуватимуть
вічне життя
обіч цифрового бога*

(Переклад з хорватської Володимира Криницького)

Ольга МОЦІЯКА

Живий Чорний Ворон

«Воля України або смерть» – таке гасло головного героя твору «Чорний Ворон. Залишенець» Василя Шкляра. Для когось це лише пафосний вираз, але свідомі українці, а не манкурти, відчувають усю велич та повноту болю, що закарбовані в цій фразі... Саме така патріотично налаштована та прихильна до творчості Василя Миколайовича публіка зібралася в актовому залі Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, адже до нас завітав цей принциповий українець.

Прозаїк презентував свій немалий літературний доробок, розповів про цікаві випадки з творчого життя, поспілкувався з охочими та влаштував автограф-сесію. Книга «Чорний Ворон. Залишенець», створена на документальному ґрунті, відображає запеклу боротьбу українських повстанців проти московіцентричної радянської влади в 1920-х роках, вона має націстєрвер-

джувальну, консолідуючу функції. У зоні проведення операції об'єднаних сил це – майже сакральна книга. Гібридна війна показала, що й серед сучасників, дякувати Богові, є люди гатунку Чорного Ворона.

Не даремно автор називає «Залишенця» працею свого життя. Він витворював її 14 років, і ось вона з'явилася на світ 2009-го. Спраглий такої теми український читач відчував потребу в подібній літературі. А одного разу стався безпрецедентний випадок: до Василя Шкляра підійшов молодий чоловік з незвичним проханням: продати йому п'ять тисяч примірників «Чорного Ворона». Як з'ясувалося потім, цей молодик влаштував просвітницьку акцію: роздавав ці книги перехожим. Либонь, хотів, щоб їхні мізки врешті запрацювали на повну. Сам пан Василь вважає, що якби працю «Холодний Яр» Юрія Горлі-

са-Горського відразу ввели до шкільної програми, то сьогодні Україна була б іншою...

Повстанська тема знайшла продовження в історичному романі «Маруся», у якому Шкляр витворює архетип української жінки-войовниці. Головною героїнею він зробив шістнадцятирічну отаманку Олександрю Соколовську, вона командувала загоном, який налічував триста кінних і сімсот піших козаків. У творчому доробку пана Василя є текст «Троща» про вояків УПА. Він довго віднікувався від такої непростой теми, але в душі плекав мрію написати про це щось вартісне. Роман став спонукою до встановлення в селі Купчинці, на місці бою воїнів УПА з московською ордою, пам'ятного знаку. Незабаром планують спорудити меморіальний комплекс «Троща» на честь вояків Української повстанської армії – героїв однойменної книги Василя Шкляра. Є у Василя Миколайовича й твір про сьогочасні події на Сході України – роман «Чорне сонце». Хоча письменник вважає, що про війну бажано писати з часової дистанції, але йому вкрай необхідно було розповісти про це саме зараз.

За словами пана Василя, після повстанських романів, коли починає боліти серце, йому для самобереження потрібно було абстрагуватися. Розраду він знайшов у 17 столітті, так нещодавно з'явився роман «Характерник». Твір відрізняється від інших: тут є дрібка гумору та трохи іронії. Ще одна новинка – збірка новел та оповідань «Треба спитати у Бога», родзинкою якої є розмови-інтерв'ю В'ячеслава Кириленка з Василем Шклярем.

Наш гість зробив українськомовний переклад первісного твору Миколи Гоголя «Тарас Бульба». «Жаль, що з його „Шинелі” зростає чужі (не українські – Прим. авт.) письменники», – говорить Василь Миколайович.

Пан Василь переконаний, що ми «мусимо ставати сильними, тоді ніхто не наважиться вказувати нам, кого шанувати, а кого зректися на угоду чийсь амбіціям». А найміцніший кордон, на його думку, – державна мова.

Дарія БОБРИК

Жіночі рани української поезії

Послухати сучасну поезію зібралось чимало охочих. Ще б пак! Чудова нагода почути з перших вуст популярні українські вірші та порівняти їх із зарубіжними.

Поетка Іскра Пенева, життя якої нероздільно пов'язане з двома країнами – Сербією та Македонією, попросила аби її національність ідентифікували саме так. Поезію творить і сербською, і македонською мовами. Володіє ще англійською та російською. За професією Іскра математик, тому деякі її вірші наповнені «математичними» сюжетами.

Українську поезію представили Ірина Цілик, Ольга Ольхова та Ірина Венжик. Ірина Цілик – режисерка, письменниця авторка поетичних і прозових творів, поділилася зі слухачами історією про те, як шість років не могла писати поезію аж до подій 2014-го. Поїздки на фронт, людські долі в умовах війни – усе це стало сюжетами для її віршів. Але Ірина пише тексти не тільки на цю тематику. Її творчість викликала чи не найбільше гучних оплесків публіки.

Ще одна поетка й письменниця, котра не оминає тему війни – Ірина Венжик. Вона прочитала декілька своїх віршів і теж розповіла історію, пов'язану з її творчістю. У її житті був період, коли вона намагалася взагалі не писати. Але потяг душі до творчості виявився набагато сильнішим за таке бажання.

Модераторкою зустрічі мимоволі стала теж поетка Ольга Ольхова. Вона кандидатка наук із соціальних комунікацій та

член НСПУ. Майже всі представлені нею вірші мали глибокий, філософський зміст. Найбільше присутніх зачепила поезія «Море вилизує рану» про анексію Криму та війну на Сході.

Одразу помітно, що тема буремних подій у нашій країні має місце у творах майже всіх поеток. Вони пояснюють це тим, що війна є болючою темою для них, душевним переживанням, що потім виливається у твори. Декого з них війна торкнулася безпосередньо, і творчість полегшує цей біль.

Думки з приводу жіночої поезії виявилися зовсім різними. Дехто вважає це нормою, а дехто – не погоджується, що поезія, що її створила жінка, повинна називатися жіночою. У цій ситуації кожен повинен мати свою думку й дотримуватися того твердження, яке вважає правильним.

Наостанок мисткині слова розповіли про те, що надихає їх на творчість. Одних – власний досвід, спілкуванням з людьми, їхні історії, інших – прогулянки та подорожі.

Із вражень слухачів, якими були переважно студенти, можна зробити висновок про те, що українська поезія припала їм до душі більше, ніж зарубіжна. Чи то наші поетки справді талановитіші, чи то молодь мало обізнана зі світовими літературними тенденціями...

Марина ЛОЦЬКО

ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Від Івашкевича до Карабовича

У літературно-меморіальному музеї Максима Рильського в Києві у форматі «Рильські читання. Полоністичні студії» відбулася цікава зустріч із людиною європейської еліти. Цього разу ми вітали гостя з Любліна – поета, перекладача, ученого Тадея Карабовича, який виступив із лекцією «Українські літератори в Польщі» та розповіддю про власну діяльність. Був справжній аншлаг: публіка заповнила залу до краю!

Українці, де б не були, лишаються справжніми патріотами, розвиваючи нашу культуру. Це дає право називатись українцями.

Тадей Карабович – приклад цього. Різнобічна постать, він рано дебютував як поет (автор із десятка збірок; його вірші перекладено іноземними мовами). Також пан Тадей – перекладач, літературознавець, доктор філологічних наук, професор (працював в Університеті імені Марії Кюрі-Скłodовської в Любліні), заслужений працівник культури Польщі, член Спільки польських літераторів у Любліні та Національної спільки письменників України. Цей діяч досконало знає українську та польську мови та перекладає нашу літературу для польської аудиторії.

Модераторкою була авторка цих рядків. Представляючи гостя, ведуча зазначила, що перед нами приклад ученого поета (poeta doctus). Поет і знавець поезії, Тадей Карабович захищав докторську дисертацію в Україні, у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Тема – поезія Нью-Йоркської групи. Пан Тадей – фахівець із діаспорної літератури, автор монографії «Міфопоетика Нью-Йоркської групи» (2017). Це лише стислий перелік усіх його здобутків.

Тадей Карабович давно розвиває українську культуру в Польщі. Він заснував варшавський осередок Об'єднання українців у Польщі (1985), усіляко сприяє духовному обміну українців і поляків, культурному життю української діаспори; працював у газеті «Наше слово» (яка до сьогодні – єдиний українськомовний часопис у Польщі), а також є засновником і редактором щорічника «Український літературний провулок».

Ще пан Тадей – наш колега, оскільки спільно з дружиною Аліною заснував Етнографічний музей «Підляшшя». Цей заклад існує з 1985 року в селі Голя (Люблінське воєводство). Там зберігаються унікальні речі – від вітряка до гуцульської кераміки. Сам пан Тадей колекціонер і чудово знається на образотворчому мистецтві.

Гість продекламував вірші зі своєї нової збірки «Лугини» (2019), що презентував на вечорі та підписав усім охочим. За словами автора, це найперша його книга, видана в Україні (Львів, «Піраміда»), а раніше він публікувався в Польщі. Авторська декламація (адже голос поета багато значить) сприяла розумінню цих глибинних текстів. Тематика – широка: від любовної лірики (яка насправді більше філософська) до патріотичної. Ці вірші сповнені символів. Один із провідних мотивів – духовна Батьківщина, пошук і віднайдення її в собі. Це не просто Холмщина, Підляшшя тощо, а взагалі Україна.

Про свій перекладацький метод пан Тадей розповів прецизні речі. Наприклад, торкнувся проблеми ілюзорної схожості мов, начебто близькоспоріднених між собою. Згадали й «хибних друзів перекладача». З промови Тадея Карабовича, який ділився нюансами своєї праці, стало зрозуміло, що поезію не можна перекладати дослівно. Водночас пан Тадей дуже уважний до відтінків змісту. Ще, за словами нашого гостя, найважче перекладати віддалених від нас поетів – наприклад, із цим він зіткнувся під час інтерпретації Івана Франка. Адже в XIX столітті й мова, і мислення відрізнялися. Тому простіше перекладати сучасних, із якими мислимо в одній парадигмі. А ще є проблема рабського перекладу. В інтерпретації не має відчуватися, що це переклад, наслідування іншої мови! Цю рабськість зламав Максим Рильський: було приємно почути схвалення перекладу «Мідного вершника» як цілком нового за методом. До прикладу Максима Тадейовича часто зверталися в промовах Тадей Карабович та інші учасники.

Із поетів пан Тадей обирає справжні таланти: польською вийшли Ліна Костенко, Дмитро Павличко, Ігор Калинець, а також багато інших, зокрема члени Нью-Йоркської групи, з-поміж яких – надзвичайно обдарована буквально у всьому Віра Вовк, яка давно мешкає в Ріо-де-Жанейро. А ще польською вийшли твори й нового покоління – як-от двомовна збірка Надії Гаврилюк «Esperanto» (2017). Пан Тадей не полишає далі доносити цією мовою українське слово, тому постійно примножує свої здобутки.

Слово мали прихильники таланту Тадея Карабовича: поетка, перекладачка (германістка) Леся Степовичка, котра публікувала вірші пана Тадея в українських виданнях; фаховий іспаніст, дипломат, лауреат Премії Максима Рильського та інших премій і відзнак Сергій Борщевський; письменниця Софія Майданська; Марія Кочур (засновниця Літературного музею імені Григорія Кочура).

Був і поетично-перекладацьки-музичний сюрприз. Заступник декана факультету лінгвістики КПІ ім. Ігоря Сікорського Ольга Демиденко (перекладачка, науковиця, кандидатка педагогічних наук, доцентка, мисткиня, поетка), представила гостей від себе. Студентки III курсу факультету лінгвістики Катерина Ігнатова та Христина Галицька спочатку

розповіли польською про переклади з української літератури, а далі продекламували під музику (на нашому знаменитому роялі) вірш Ярослава Івашкевича про Україну «Nad sinymi brzegami Rosi». Після оригіналу прозвучала декламація українською – у перекладі Наталії Бельченко (яка поділилася цікавою доповіддю про українсько-польські зв'язки й переклади). Виступали й носії польської мови – зокрема, її викладач в НТУУ «КПІ» Войцех Зволінський. Було дуже приємно чути польське слово, зокрема, з уст шановного пана Тадея.

Авторка цих рядків теж виступила з декламацією. Як дослідниця творчості Віри Вовк і Нью-Йоркської групи, я обрала вірш Тадея Карабовича «Марія Магдалина», присвячений Вірі Вовк і образу Ріо-де-Жанейро (як приклад поетичного діалогу). Також виступила з читанням свого вірша на польську тему (навіяного відвідуванням Любліна) і перекладу вірша Юзефа Лободовського «Wiosna wojenna».

Сподіваємося бачити люблінського гостя на інших заходах нашого мануару та зміцнювати українсько-польські зв'язки – адже тих, хто так подвижницьки розвиває нашу культуру в іншій країні, треба всіляко підтримувати!

Ольга СМОЛЬНИЦЬКА,
старша наукова співробітниця Київського
літературного музею Максима Рильського

Між Дніпром і Едмонтоном

З червня по вересень 2019 року в МЦУМі стажувалася студентка Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Надія Шаповалова. Навчання відбувалося в рамках програми Globalink Research Internship, що є частиною канадської неприбуткової організації Mitacs. Ось уже 20 років ця організація реалізує освітні та науково-дослідницькі програми в Канаді. Вона тісно співпрацює з 70 університетами, 6000 компаній, федеральним та провінційними урядами з метою розбудови конструктивного партнерства на підтримку промислових та соціальних інновацій у Канаді та за її межами.

2017 року Mitacs та Шевченківська фундація підписали договір про посилення українсько-канадських науково-дослідних зв'язків. Таке партнерство дало змогу студентам з України приїжджати в Канаду й працювати над проектами під керівництвом канадських професорів. Цього року на стажування в Альбертському університеті приїхали п'ять студентів з України. Одна з них, Надія Шаповалова, працювала над реорганізацією та упорядкуванням українськомовної бібліотеки МЦУМу під керівництвом колишньої директорки (2013–2019 рр.) центру професорки Алли Недашківської.

Пані Недашківська детальніше розповіла про цей проєкт:

– Бібліотека МЦУМу була заснована ще в 70-х. Упродовж багатьох років матеріали збирали з публічних та приватних колекцій у Нью-Йорку, Нью-Джерсі, Торонто та Едмонтоні. Наразі наша бібліотека вміщує близько 8000 видань та аудіовізуальних матеріалів, більшість з яких українськомовні. Це й художня, і публіцистична, і наукова література. У нас є підручники як з гуманітарних, так і з природничих дисциплін. Маємо чималу колекцію дитячих книжок і журналів. Також є DVD з українськими фільмами

та іноземними з якісним українським дубляжем. Деякі з наших матеріалів існують у єдиному екземплярі в Північній Америці, що робить бібліотеку унікальною. Однак про існування нашої бібліотеки відомо досить обмеженому колу людей. Переважно це викладачі-українці з Альбертського університету та вчителі українських двомовних програм і суботніх шкіл. Тому, наша мета – зробити матеріали доступними для широкого загалу. Ми плануємо інтегрувати наш каталог у бібліотечну систему Альбертського університету, а згодом, якщо буде змога, і в Edmonton Public Library. У такий спосіб до наших матеріалів матимуть доступ не лише місцеві жителі, а й читачі з усієї Канади та всього світу. Цей проєкт у МЦУМі розпочали кілька років тому завдяки підтримці Шевченківської фундації, Товариства збереження української спадщини Альберти та Уряду Альберти. Завданням Надії було продовжити роботу над каталогом відповідно до стандартів бібліотеки Альбертського університету.

Про свої враження від роботи над проєктом розповіла Mitacs Globalink стажерка Надія Шаповалова:

– Упродовж 12 тижнів моєї праці я набула нового досвіду, розвинула додаткові навички та уміння, насамперед у галузі бібліотекознавства. У цьому мені допомогала Шерон Фарнел – координаторка відділу бібліографії Альбертського університету, з якою ми співпрацювали. Також завдяки цьому проєкту я дізналася багато цікавого про українців Канади.

Я відкрила для себе канадський варіант української мови, багато рис якого увійшли до найновішої редакції правопису української мови. Проте, мабуть, найбільш хвилююче для мене було працювати з літературою, яка видана більше ста років тому – це було, як доторкнути-ся до історії. Мені б дуже хотілося, щоб

Надія Шаповалова в МЦУМі

якомога більше людей мали доступ до цих та інших матеріалів бібліотеки. Я пишаюся тим, що причетна до реалізації цього важливого задуму.

МЦУМ щиро дякує Надії Шаповаловій за її роботу над проєктом. Ми висловлюємо подяку Mitacs та Шевченківській фундації за фінансову, Альбертському університетові за організаційну, а Канадському інституту українських студій за логістичну підтримку, надану Надії. Ми кажемо «спасибі» відділу бібліографії Альбертського університету й особисто Шерон Фарнел за консультації та сподіваємося продовжити тісну співпрацю щодо інтеграції нашого каталогу в бібліотечну систему Альбертського університету.

За матеріалами Методичного центру української мови, Едмонтон

Засновник – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Реєстраційне свідоцтво № 352-24ПР, серія ЧГ, від 6 березня 2007 року
Р/р 31253365108946 НДУ ім. М. Гоголя
код 02125668 ДКСУ м. Київ
МФО 820172

(благодійний внесок на розвиток Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою)

Склад редакції:

Онищенко Н. П., редактор,
Бойко О. Д., докт. політ. наук, проф.,
Мельничук О. В., докт. фіз.-мат. наук, проф.,
Астаф'єв О. Г., докт. філол. наук, проф.,
Михед П. В., докт. філол. наук, проф.,
Самойленко Г. В., докт. філол. наук, проф.
Макет, верстка та коректура – Бобрик Д. М.

Адреса редакції:

Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою, кімната 210
вул. Графська, 2,
м. Ніжин, 16602, Україна
Тел./факс: (04631) 7-19-59
E-mail: ukr_diaspora@ukr.net,
diaspora@ndu.edu.ua

<http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/tsentr-gumanitarnoji-spiwpratsi-z-ukrajinskoyu-diasporoyu/vidannya-ukrajinskij-dim>